

Hatvan évvel ezelőtt, 1942 márciusában távozott az élők sorából a XX. századi református egyházzene meghatározó egyénisége: Árokháty Béla.

1890-ben született. Filozófiai tanulmányok után, a teológusi évek alatt fordult érdeklődése az egyházzene felé, mely életcéljává vált. „Lelkemet egyre jobban elfoglalta az egyházi zene.” — írta később önéletrajzában. A Zeneakadémia orgona és zeneszerzés szakán tanult tovább, 1923 és 1925 között pedig teológiai és zenei tanulmányokat folytatott Edinburghban, ahol csak rajta kívül álló okok miatt hiúsult meg zenei doktorátusának megszerzése. Magas zenei képzettsége ellenére hazatérve sehol nem kapott egyházzenei állást, igen sokoldalú zenei munkásságát (kórusvezetés, kottakiadás, orgonatervezés, énekeskönyv-szerkesztés, közéleti szerepvállalások) hitoktató lelkészi állásban „mellékfoglalkozásként” folytatta élete végéig.

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság segítségével ő szervezte meg 1937-ben azt az egyházzenei konferenciát, melynek záróelőadásán mondta el az alábbi gondolatokat.

Az előadás, mely a 65 évvel ezelőtti helyzetet diagnosztizálta, sajnos legtöbb tekintetben ma is megdöbbentően időszerű, igen tanulságos mondatról mondatra párhuzamot vonni a tegnap és a ma kérdései között. (A konferencia teljes anyaga megjelent a korabeli Protestáns Szemlében, valamint Egyházzenei előadások címmel külön füzetben is.)

Árokháty Béla

Az egyházi zene szolgálatának megszervezése, irányítása

A konferenciánkon elhangzott előadások a magyar protestáns egyházi zene mai állapotáról nagyon sötét képet festettek elénk.

1. Láttuk, hogy egyházaink *elvi alapon* négyszáz esztendő óta máig sem tisztázták azt a kérdést, hogy mit keres egyházi életünkben a zeneművészet? Bár őseink a reformáció kezdetétől fogva felismerték az ének nagy missziói jelentőségét és ennek megfelelően nagy szerepet is biztosítottak neki az istentisztelet és az iskolai nevelés keretében, — a művészi zenében, főként pedig a *hangszerekben* nem láttak egyebet, mint földi hiúságot, a léha szórakozások sátáni eszközeit. De míg évszázadokon át éppen ezért a kollégiumainkban a hangszereket együtt üldözték a szerencsejátékokkal, a dorbézolással és más erkölcsrontó dolgokkal, a XVIII. század végétől kezdve ezek a valamikor veszedelmesnek tartott instrumentumok az orgonával együtt egymásután vonulnak be iskoláinkba, egyházi életünkbe anélkül, hogy az Egyház igazolta vagy tisztázta volna a jelenlétüket. Az idők jelei pedig azt mutatják, hogy a jövőben evangéliumi egyházainknak is fokozottabban kell az építésre elfogadniuk az evangéliumi zenének a missziói szolgálatait, mint tették eddig.

2. Láttuk, hogy az Evangélikus Egyházban milyen felfogásbeli különbségek vannak a zene *liturgiai* szerepére nézve s itt is és a Református Egyházban is mennyire megoldatlan, zaklató kérdés a gyülekezeti *énekeskönyvek* ügye. Temp-

lomainkban a hívek nagy áldozatkészségével épülnek felséges *művészi* eszközökül az orgonák, — de hogy a zene művészete ezen a királyi művészetre rendeltetett hangszeren kaphat-e a templom életében *művészi* megbízást s ha igen, akkor szolgálatát milyen keretekben töltheti be, ez nemcsak a református, hanem az evangélikus egyházunkban is ma még csupán az egyéni elbírálásoktól függő, de lényegében megoldatlan kérdés.

3. Láttuk, hogy Egyházunk veteményes kertjében, *iskoláinkban* mennyire elcsenevészedett palánta lett az *ének*, amely nélkül pedig sem Luthert, sem Kálvin genfi kollégiumát, sem az ősi protestáns magyar iskoláink életét nem tudjuk elképzelni. Katolikus iskoláink ma a magyar énekkultúra legjelentősebb gondozóivá lettek, a mi iskoláinkban — eltekintve az ősi nagy kollégiumoktól — az énektanítás a legsiralmasabb állapotban tengődik. De ahol jobb is a helyzet e tekintetben, ott sem — *egyházi*.

Pedig sem az állami, sem a katolikus felekezeti iskoláktól nem várhatjuk, hogy a protestáns evangéliumi zene és ének szépségeit felmutassák, kultúráját nemzeti kincsé tegyék. Ez csak a mi felekezeti egyházi iskoláinknak lehet a feladata!

4. Láthattuk kántorképzésünk kiáltó fogyatékoságait. A mai kántorképzésünk először is *nem egyházzenei* képzés, hanem csupán csak csökevényes vadhajtása a *világi* zenetanításnak. Csakis így érthető, hogy hivatalos tanterveink és utasításaink profanizálják a profán zenére nevelt kántoraink felkészültségéhez szabva még az egyházi ének dallamainkat is (ld. a *Református Konvent Tantervét és Utasítását az egyházi énektanításhoz!*).

5. A *teológiai főiskoláinkon* még szomorúbb a helyzet. Mit tudnak az egyházi zene kincseiről lelkészeink? Teológiai ének- és zenekaraink tündökölnék *világi* zeneprodukcióikkal. De kikre bízuk, kik révén ismerjük és szeressük meg Goudimel, Sweelinck, Praetorius meg Bach és Schütz bibliás lelkű remekműveit, ha nem *teológiai főiskoláink* ének- és zenei munkáiból?

6. *Énekkaraink*, gyülekezeti egyesületeink nélkülözik a céltudatos irányítást. Min nevelődnek ifjúsági énekkaraink? Vagy az egészen selejtes, zeneművészietlen *dalárda-irodalmon*, vagy az egyre művészibbé lendülő magyar világi karirodalmon. Még jó, ha a pompás római katolikus énekkari kiadványok révén a nemesebb egyházi zeneirodalom terméséből elégtit ki komolyabb igényeiket.

7. Láttuk, hogy mennyire hiányzanak a komolyan felkészült művészi munkások egyházi zenénk munkamezejéről. A tanítóképzőink ének-zenetanítását határozottan az egyházi zene alapjaira kellene átszerveznünk s akkor meg lenne az egyházi zenénk *megalapozására* a mód. De jelenleg az alap nincsen meg, viszont megvan a Zeneművészeti Főiskola legmagasabb fokán a protestáns egyházzenei tanszak. Egyházaink közbejöttével szervezte meg a kultuszminisztérium, de egyházaink nem tudták s talán még ma sem tudják, hogy ezt nem lehet a kántorképzés továbbépítésének tekinteni, mert a kettő olyan messze áll egymástól, hogy a távolságuk áthidalhatatlan, mert a kettőnek semmi köze egymáshoz.

8. Láttuk, hogy egyházi zenénk területe ároán hagyott, gondozás nélküli parlag, amelyen egyházaink mindmáig nem szervezték meg a munkát s amelyen egyáltalán nincs meg a céltudatos, szakszerű irányítás.

A vázolt helyzetből következnek a legsürgősebb és legfontosabb teendőink:

I. Szervezendő lenne *Országos Protestáns Egyházi Zeneművészeti Tanács*, vagy legalább is az Evangélikus és a Református Egyházban is *Egyetemes Egyházzenei Bizottság*, amely a hivatalos Egyházaknak lenne tanácsadó szervezete, a megoldandó problémákat számon tartaná s a megoldás módjait előkészítené.

II. Szervezhető lenne egy *Országos Protestáns Egyházi Zenei Társaság*, hogy egyházzenei munkásainkat egybegyűjtse, énekkarainkat közös munkára szövetségbe tömörítse s általában támogasson minden munkát, mely egyházi zeneügyünket szolgálni van hivatva.

III. Szükségünk lenne a napi kérdésekkel foglalkozó *Zeneközlöny* mellett *egyházzenei szaklapra*, mely egyházi zenénk kérdéseit elvi és tudományos alapon tárgyalná, gondoskodnék egyházzenei kiadványaival a *magyar evangéliumi zeneirodalom* megteremtéséről, a múlt kincseinek feltárásáról.

S végül: azt hiszem, általános helyeslést remélhetek azzal a megállapítással, hogy a jelenlegi konferenciánk meggyőzött mindannyiunkat a *Magyar Protestáns Irodalmi Társaság* nagyszabású vállalkozásának a jelentőségéről és szükséges voltáról. Ez a konferencia nem oldott meg kérdéseket, mert nem is volt arra hivatva, de felvetett problémákat, amelyeknek érlelődniük kell, hogy egyszer megoldódjanak. A haszna és áldása annyira nyilvánvaló, hogy

IV. szükségesnek tartjuk és kérjük az *évenkénti egyházzenei konferenciák* rendszeresítését s azok tárgyalási anyagának *Évkönyvekben* való közzétételét.

Ádám Jenő

Századunk nagy magyar karizmatikusa volt. A faltörők, a sziklabontók, a nemzetépítők messze sugárzó példája. Szokolay Sándor szerint „Ádám Jenő alakja, nagysága (a hálátlanul felejtő idők jóvoltából) a művelődést eláruló, veszni hagyó és romboló világban mérhetetlenül megnőtt. A kihűlő világ különösen nélkülözi Ádám Jenő forrón kisugárzó apostoli üzenetét! Hol vannak ma a lánglelkű emberek? Nyomuk veszett! Ádám Jenő minden minőségében mozgósító, lelkesítő, sodró lelkületű, ellenállhatatlan apostola volt nemzetünknek! Kar-nagyként, zeneakadémiai tanárként, zeneszerzőként, tankönyvíróként, elragadó előadóként, a magyar népdal éneklésének újraélesztőjeként, a zene titkainak nagy feltárójaként mindig és mindenkor ránk szórta aranyát.” Élete bővölködik hősi és tragikus mozzanatokban.

1896-ban született Szigetszentmiklóson. A boldog gyermekkor és az iskolás évek után a Budai Tanítóképzőben szerez magyar—német—történelem szakos oklevelet. Kitor a háború, behívják katonának, s az események az orosz frontra